

УДК (049.32)595.786(477.63)

© 2012 р. О. В. ПУЧКОВ

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ З. Ф. КЛЮЧКО,
К. К. ГОЛОБОРОДЬКА, О. Є. ПАХОМОВА,
В. О. АФАНАСЬЄВОЇ «БІОРИЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ.
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ. ВИЩІ РІЗНОВУСІ
ЛУСКОКРИЛІ. ЧАСТИНА 2. СОВКИ (LEPIDOPTERA:
NOCTUIDAE) / ЗА ЗАГ. РЕД. ПРОФ. О. Є. ПАХОМОВА. —
ДНІПРОПЕТРОВСЬК : ВИД-ВО ДНУ. — 2011. — 504 С.»**

Пучков О. В. Рецензія на монографію З. Ф. Ключко, К. К. Голобородька, О. Є. Пахомова, В. О. Афанасьєвої «Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Вищі різновусі лускокрилі. Частина 2. Совки (Lepidoptera: Noctuidae) / за заг. ред. проф. О. Є. Пахомова. — Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2011. — 504 с.» [Текст] / О. В. Пучков // Вісті Харк. ентомол. т-ва. — 2012. — Т. XX, вип. 2. — С. 81–82.

Ключові слова: Lepidoptera, Noctuidae, лускокрилі, совки, фауна, Україна, Дніпропетровська область, рецензія.

Пучков А. В. Рецензия на монографию З. Ф. Ключко, К. К. Голобородько, А. Е. Пахомова, В. О. Афанасьевой «Биологическое разнообразие Украины. Днепропетровская область. Высшие разноусые чешуекрылые. Часть 2. Совки (Lepidoptera: Noctuidae) / под общ. ред. проф. А. Е. Пахомова. — Днепропетровск : Изд-во ДНУ, 2011. — 504 с.» [Текст] / А. В. Пучков // Изв. Харьк. энт. о-ва. — 2012. — Т. XX, вып. 2. — С. 81–82.

Ключевые слова: Lepidoptera, Noctuidae, чешуекрылые, совки, фауна, Украина, Днепропетровская область, рецензия.

Putchkov A. V. Review of the monograph by Z. F. Kljuchko, K. K. Goloborod'ko, O. Ye. Pakhomov, V. O. Afanas'eva 'Biological Diversity of Ukraine. The Dnipropetrovsk region. Moth. Volume 2. Noctuids (Lepidoptera: Noctuidae)' / Prof. O. Ye. Pakhomov (ed.). — Dnipropetrovsk : Dnipropetr. Nat. Univ. Press, 2011. — 504 pp.» [Text] / A. V. Putchkov // The Kharkov Entomol. Soc. Gaz. — 2012. — Vol. XX, iss. 2. — P. 81–82.

Keywords: Lepidoptera, Noctuidae, butterflies, owlet moths, fauna, Ukraine, Dnipropetrovsk Region, review.

Вийшов друком черговий том із серії монографій по вивченню біорізноманіття Дніпропетровської області, присвячений комплексу совок регіону, найбільшому за кількістю видів серед лускокрилих фауни України. Слід зауважити, що це вже третє видання серії присвячене Lepidoptera (раніше були опубліковані — «Булавовусі лускокрилі (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea) (2007)» та «Вищі різновусі лускокрилі. Частина 1. (Lepidoptera: Lasiocampoidea, Bombycoidea, Noctuoidea — частина) (2010)»).

Совки, або нічниці, належать до надродини совкоподібних Noctuoidea Latreille, 1809. Автори згідно із останніми поглядами на систему надродини (Lafontaine, Fibiger 2006), розглядають совку як одну родину Noctuidae Latreille, 1809, яка включає понад 30 підродин (29 з яких зареєстровано в Дніпропетровській області).

Проблема інвентаризації фауни комах, виявлення та обліку рідкісних і зникаючих видів і, в тому числі, Noctuidae, особливо актуальна для Придніпровського регіону. Дніпропетровська область на сьогодні є однією з найбільш індустріально-розвинених областей України з високим рівнем урбанізації. В умовах потужного антропогенного тиску на природні екосистеми спостерігаються негативні процеси трансформації не тільки окремих угруповань та ценозів, але і самої біоти. Тому монографія колективу авторів під керівництвом провідного фахівця Ключко Зої Федорівни є актуальною науковою працею сьогодення.

Структура видання витримана згідно вимогам серії, в якій ця монографія є вже 9 томом. У книжці всього 6 розділів, зміст та структура яких вдало розкривають читачеві особливості природних умов Дніпропетровщини, список таксонів совок та короткий нарис їх морфологічних особливостей, історію досліджень та загальну характеристику біорізноманіття родини, кадастрову характеристику, аутокологію совок та заходи їх охорони на території Дніпропетровської області.

Видання добре ілюстровано, особливо це стосується розділу про будову, в якому розміщено авторські рисунки морфологічних особливостей всіх фаз розвитку. Традиційно цікаво викладений історичний аналіз досвіду дослідження совок фауни Дніпропетровщини. Слід окремо звернути увагу, що тут вперше наведено окремі маловідомі джерела, особливо рідкісні видання XIX ст., аналіз яких дає читачеві можливість сформулювати уявлення про особливості динаміки чисельності певних видів совок в часі, особливо тих, що здатні завдавати економічні збитки господарству.

Цінності рецензованому виданню надає й той факт, що систематичні дослідження на території області безперервно проводились з 1960-х років. У результаті цього, автори мали унікальну нагоду проаналізувати матеріали однієї з найбільших регіональних колекцій Noctuidae. Така можливість з'явилась завдяки діяльності видатного українського лепідоптеролога Віктора Олександровича Барсова (1943–2001), спадщина якого по суті й явила основну частку фактичного матеріалу цієї роботи.

Одним із головних досягнень монографії можна вважати кадастрову оцінку регіонального комплексу совок регіону (Розділ 4 Кадастрова характеристика совок Дніпропетровської області), яка у повному обсязі друкється вперше. Анотований опис надано для 394 видів місцевої фауни. Кадастрова характеристика (як і прийнято в усіх томах серії) утворена окремими видовими нарисами. Видові нариси чітко структуровані й складаються з: назви виду (латинська, українська, російська), таксономічної характеристики, поширення, місцеперебування, морфологічних ознак, біологічних особливостей, заходів охорони та економічного значення. Автори зробили основний акцент саме на регіональні особливості біономії та екології видів. Кожен нарис містить карту, на якій точковим методом позначені місця реєстрацій, а також перелік літератури на яку в текстовій частині були посилання. Тобто кожен окремий нарис представляє собою унікальну довідкову видову статтю. Така структура значно полегшує користування кадастровою характеристикою й стане у нагоді читачам із різним ступенем підготовки.

На особливу увагу заслуговує «Розділ 5 Особливості екології совок Дніпропетровської області». Він складається із трьох підрозділів, що висвітлюють регіональні особливості взаємозв'язків совок із навколишнім середовищем, а саме: склад і структура топічних угруповань, фенологічна структура, трофічні зв'язки. Особливу увагу викликає аналіз трофічних вподобань імаго та гусені, виконаний із урахуванням місцевих особливостей. Традиційним для серії став і аналіз господарського значення таксону. Це досить актуально саме для комплексу совок, адже протягом майже сторічних моніторингових досліджень на території області реєструвались спалахи чисельності 50 видів, що призводили до значних економічних збитків.

Достатньо цікавим виявився останній розділ, присвячений проблемам охорони совок на території Дніпропетровської області. Особливої уваги заслуговує аналіз сучасного стану охорони Noctuidae в умовах природо заповідного фонду регіону. Доречним вважаю і представлений підрозділ з аналізом майбутніх перспектив охорони совок на територіях, зарезервованих для подальшого заповідання.

Таким чином, рецензоване видання, безсумнівно, є значним внеском у знання про совок України. Авторами виконана об'ємна робота. Без сумніву монографія — цінне надбання для фахівців сільського та лісового господарств, працівників природоохоронних установ, районних відділів Державного управління екології та природних ресурсів, учителів шкіл і викладачів-біологів вищих навчальних закладів, любителів природи.